

چگونه توانستیم ترس دانش آموزان پایه ی چهارم ابتدایی از نوشتن جملات پیچیده با کلمات جدید را بهبود ببخشیم

امیرحسین چاکرالحسینی ابرقوئی^۱، طاهره فلاح زاده ابرقوئی^۲

^۱ کارشناسی، آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان یزد، پردیس شهیدان پاکنژاد

^۱ اداره آموزش و پرورش شهرستان ابرکوه، آموزشگاه سرای دانش

amirhossein.ch2000@gmail.com

۰۹۱۳۵۲۴۹۶۲۱

^۲ کارشناسی ارشد، برنامه ریزی درسی، دانشگاه پیام نور تفت

^۲ اداره آموزش و پرورش شهرستان ابرکوه، آموزشگاه بنیاد پانزده خرداد

flahzadeh.t@gmail.com

۰۹۱۳۲۵۴۲۱۹۴

چکیده :

این پژوهش با هدف بررسی و ارائه و اجرای راه حل برای بهبود و کاهش ترس دانش آموزان پایه ی چهارم ابتدایی از نوشتن جملات پیچیده با کلمات جدید صورت گرفته است. دانش آموزان ابتدایی زمانی که وارد دوره ی دوم ابتدایی می شوند با سطوح گسترده ای از نوشتن مواجه می شوند و این مسئله باعث نمایان شدن ضعف های آن ها در مهارت های نوشتاری می شود. ترس از نوشتن جملات پیچیده و ساده نویسی یکی از این چالش ها می باشد. با راه حلی که در این پژوهش آن را اجرا کردیم که جمله نویسی توضیحی نام دارد و همراهی و هدایت دائم معلم، توانستیم تا حد زیادی این ترس را از بین ببریم و دانش آموزان با انگیزه و آسودگی بیشتری به نوشتن جمله های پیچیده تر و زیبا تر پردازند.

واژگان کلیدی:

جمله سازی، کلاس چهارم، نگارش

۱- مقدمه

یک معلم باید بتواند در شرایط مختلف با ارزشیابی هایی که انجام می دهد و مشاهداتی که از کلاس خود دارد، نسبت به برطرف کردن مشکلات و نقص های کلاس خود پردازد. تا هر اندازه ای که توانایی اش را دارد. شاید نتوان مشکلی را به طور کامل حل کرد اما تا جایی که امکان داشته باشد باید نسبت به کاهش آن اقدام کرد. از جمله مشکلاتی که همواره در دوره های ابتدایی مدام به چشم می خورد، ضعف های گفتاری و نوشتاری است که در بین دانش آموزان وجود دارد. چنین ضعف هایی عمدتاً تحت تأثیر محیط های رشد دانش آموزان و عدم همراهی و رشد آن ها با کتاب و آشنایی آن ها با متون زبان است. به گونه ای که در عصر حاضر اکثر کودکان از همان سال های نخست عمده ی وقت خود را صرف وسایل الکترونیک و بازی ها و یا حتی دیدن برنامه های تلویزیونی می کنند. عدم دوستی کودکان و دانش آموزان با کتاب می تواند ضربه ی بزرگی را در دوران ابتدایی به حیطه ی زبان آموزی آن ها وارد کند. به گونه ای که در خواندن، درک کردن و یا نوشتن متن ها دچار مشکل شوند و گاه این کار برایشان عذاب آور شود. همین احساس سختی می تواند کم کم آن ها نسبت به این مفاهیم و مهارت ها بی انگیزه کند و از یادگیری آن ها جلوگیری کند.

مشکل بعدی زمانی خود را نشان خواهد داد که این دانش آموزان بخواهند مفاهیم دیگر دروس را درک و پردازش کنند و نتایج را با کمک بیانات شخصی خود بر روی صفحه ی کاغذ بیاورند. دانش آموزانی که به تازگی دوره ی دوم ابتدایی را شروع می کنند و با ارزشیابی های کتبی مواجه می شوند دچار مشکل نوشتن هستند. اکثر آن ها پاسخ ها را می دانند اما نمی توانند آن ها به صورت جملات معنی داری در بیاورند و آنچه از درس فهمیدند را بر روی کاغذ بنویسند. از این رو به حفظ کردن متون کتاب می پردازند. در این پژوهش نیز ما به بررسی مشکل جمله سازی دانش آموزان خواهیم پرداخت. ترس از نوشتن جملات پیچیده در دانش آموزان معمولاً زمانی پدید می آید که دانش آموان دایره ی لغات کمی دارند و یا اینکه اعتماد به نفس لازم را برای ساخت جملاتی با ساختار جدید را ندارند. در این پژوهش در تلاش هستیم تا با بررسی راه حل های گوناگون و اجرای آن ها بتوانیم تا حد امکان وجود چنین مشکلی را در دانش آموزان به حداقل ممکن برسانیم.

۲- توصیف وضع موجود

اینجانب امیرحسین چاکرالاحسینی ابرقوئی آموزگار پایه چهارم می باشم که در دبستان سرای دانش ابرکوه مشغول به فعالیت هستم. ساختمان این مدرسه، ساختمانی دو طبقه است و دارای دو حیاط مجزا در دو سمتش می باشد. مدرسه در سال ۱۳۷۶ تأسیس شده است و ۱۰۶۰ متر مربع زیر بنا دارد. طبقه ی بالای ساختمان، مدرسه ی دخترانه ۱۵ خرداد قرار دارد و طبقه ی پایین آن، دبستان سرای دانش واقع شده است.

در پایه ی چهارم این مدرسه ۱۰ دانش آموز مشغول به تحصیل هستند که پس از بررسی هایی که بنده انجام داده ام متوجه شدم یک سری نقاط ضعف در مباحث مربوط به جمله سازی و بند نویسی در تمامی آن ها وجود دارد. در زنگ های مربوط به انشاء که در

خصوص ارتباط کلمات، جمله سازی و بند نویسی با دانش آموزان کار می کردم می توانستم متوجه این موضوع شوم که اصلاً بسیاری از این موارد برای دانش آموزان گنگ و نا مفهوم است. با بررسی هایی که به کمک خانم فلاح زاده انجام دادیم متوجه شدیم که این دانش آموزان دوران اول و دوم ابتدایی خود را در دوران کرونا و به صورت مجازی گذرانده اند. همین امر توانست این مسئله را برای ما روشن کند که چرا این دانش آموزان ضعف زیادی در امر نگارش دارند. طبیعتاً عدم کار کردن منظم و اصولی و تمرین های مکرر موجب شده بود تا دایره ی لغات دانش آموزان بسیار محدود شود و آن ها را در نگارش و حتی درک مفهوم متن ها دچار مشکل کند. پس از گذشت ماه های ابتدایی سال، کم کم توانستم با داستان خوانی، قصه گویی، بیان مثل های کهن و روش های گوناگونی دانش آموزانم را در این بخش توسعه دهم. به گونه ای که دیگر برای ساختن جمله و بند نویسی دچار مشکل نبودند و حتی دانش آموزان ضعیف هم می توانستند متون نسبتاً قابل قبولی ارائه دهند. خانم فلاح زاده نیز در تدوین و اجرای تمامی این روش ها با بنده همکاری داشتند و نظارت ایشان پیشرفت در این مسیر را تسهیل می بخشید.

مسئله و چالش اصلی از آن جایی شروع شد که دانش آموزان نمی توانستند با کلمات جدیدی که می آموختند جمله سازی کنند. همچنین بعد از گذشت زمانی جملاتشان تکراری شده بود. تصمیم گرفتیم که با خانم فلاح زاده در خصوص حل این مشکل رایج در دانش آموزان دبستانی بررسی های لازم را انجام دهیم.

۳- شواهد (۱)

همانطور که گفته شد دانش آموزان پس از مدتی به نگارش جمله های تکراری روی آورده بودند و ما می خواستیم تا متوجه شویم که منشأ این مشکل از کجاست؟

برای مثال تمامی جملات آن ها در قالب های من هستم و یا او است خلاصه می شد.

برای کلمه ای مثل مهربان، جملاتی که مشاهده می شد به این شکل بود:

* مادر مهربان است.

* من مهربان هستم.

* دوست من مهربان است.

در ابتدا متوجه شدیم که دانش آموزانی که در این خصوص مشکل دارند، در مورد جمله ساختن و نحوه ی نگارش جمله های پیچیده تر دچار نقص نیستند. یعنی اینکه می توانند با راهنمایی جملات پیچیده تری را بنویسند و در به کارگیری کلمات مختلف در ساختار های جمله مشکلی ندارند. آن ها می توانستند کلمات مناسبی را به جمله اضافه کنند تا آن را از سادگی در بیاورند. مثلاً صفت اضافه کنند و توضیحات بیشتری در خصوص نهاد بدهند اما مشکل جای دیگری بود. بعد از بررسی های مختلفی متوجه شدیم که عمده ی مشکل دانش آموزان در حوزه ی دایره کلماتشان است. یعنی آن ها معنی کلماتی را که از آن ها می خواهند با آن ها جمله بسازند را

نمی دانند. به همین خاطر هم بود که در خصوص جمله نویسی همیشه دچار این مشکل نبودند. صرفاً زمانی به مشکل می خوردند که معنی آن کلمه را نمی دانستند. این ندانستن موجب شده بود تا به نوشتن جملات ساده رو بیاورند. چون احتمال درست بودن این جملات ساده بیشتر بود. اگر از آن ها می پرسیدی که این جمله یعنی چه؟ جوابی نداشتند، فقط آن را نوشته بودند. کم کم این نوع جمله نویسی را برای کلماتی که حتی معنی آن را هم می دانستند به کار گرفته بودند. چون این روش کارشان را راحت تر کرده بود. به طور مثال آن ها می توانستند با مادر جملات زیبا و پیچیده تری بنویسند ولی از روی عادت به ساده نویسی که در ذهنشان شکل گرفته بود و ناشی از ندانستن معانی کلمات گذشته بود که در بالا به آن اشاره شد، به نوشتن جمله ای مثل «من مادر دارم» راضی می شدند.

۴- تجزیه تحلیل اطلاعات (یافتن راه حل)

ما برای حل مشکل موجود این راه حل ها را پیش روی خود گذاشتیم:

۱- ارائه کلمات متعدد به دانش آموزان و خواستن جمله سازی از آن ها

۲- تشویق دانش آموزان به کتاب خوانی و مطالعه ی کتاب

۳- آموزش جمله نویسی به سبک توضیحی

۵- انتخاب راه حل و اعتبار بخشی

راه حل اصلی انتخاب شده توسط ما برای انجام در کلاس درس، آموزش جمله نویسی به سبک توضیحی بود. شاید این روش کمی نیازمند وقت باشد اما نتایج خوب و کاملی را می تواند در بر داشته باشد. با توجه به شرح مسئله ای که در قسمت قبل در مورد آن صحبت کردیم چنین فعالیت عملکردی می تواند راهگشای کار ما باشد.

در این شیوه چون معلم یا مدرس به صورت راهنمایی در طول مسیر جمله نویسی همراه دانش آموزان است، به بهترین شکل ممکن دانش آموز نسبت به انجام فعالیت هدایت می شود. هر چند که این فعالیت نیازمند تداوم در عمل آن است اما می تواند در بازه زمانی نه چندان طولانی اثر گذاری خود را انجام دهد. در این روش دانش آموز به فکر فرو می رود و با سرنخ های معلم به گسترده کردن جمله های خود می پردازد و در عین حال دایره لغات خود را نیز افزایش می دهد. این مبحث درسی از اهمیت زیادی برخوردار است زیرا جمله نویسی در اکثر حوزه های دیگر نیز پر کاربرد است و به کارگیری این روش برای بهبود این مهارت در دانش آموزان می تواند تأثیر گذار باشد.

۶- اجرای راه حل و نظارت

با توجه به این که موضوع مورد بحث ما جمله نویسی و دایره لغات را در بر می گیرد، وسایل خاصی را برای این کار نیاز نداریم و همان کتاب درسی و دفتر تمرین کافی است و در مواقعی کتاب داستان برای تمرین های خانه آن ها نیز می تواند استفاده شود.

گام اول

یافتن کلمات مناسب به منظور ارائه ی تمرین به دانش آموزان.

گام دوم

بیان کلمات مورد نظر برای جمله نویسی به دانش آموزان.

گام سوم

پرسش از دانش آموزان در مورد معنی کلمه ی مورد نظر.

گام چهارم

ارائه ی معنی ساده تر کلمه به دانش آموزان در صورت آشنا نبودن آن ها با مفهوم کلمه اصلی.

گام پنجم

از دانش آموز بخواهیم که با معنی ساده تری که به او گفتیم و او آن را می شناسد، جمله ی زیبا و غیر ساده بنویسد.

گام ششم

از دانش آموز می خواهیم که حال جای کلمه ی اصلی مورد نظر را با معنی ساده تر که در جمله به کار برده عوض کند و یک بار از روی جمله ی خود بخواند.

۷- شواهد (۲) توصیف وضع مطلوب

پس از اینکه دوباره مشاهده کردم که تعدادی از دانش آموزان نمی توانند با کلمه ی مورد نظر جمله ی غیر ساده و مناسبی بسازند، به کنارشان رفتم تا آن ها را در این زمینه راهنمایی کنم. برای مثال کلمه ی بازرگان در درس به کار رفته بود اما آن ها برای اینکه یا معنی آن را فراموش کرده بودند و یا بر حسب عادت همواره به ساده نویسی روی آورده بودند جملاتی را می نوشتند که از آن مطمئن نبودند ولی به نوشتن آن ها عادت داشتند. مثلاً:

* من بازرگان دارم.

* بازرگان خوب است.

* بازرگان به خانه آمد. و یا حتی بازرگان آمد.

پس از اینکه نحوه ی جمله سازی آن ها را دیدم به آن ها گفتم که آیا معنی بازرگان را می دانند یا نه که اکثراً نمی دانستند و بعضی ها هم با اینکه می دانستند، نمی توانستند برای کلمه ی بازرگان جمله ی طولانی تری بنویسند. در ادامه به آن ها توضیح دادم که معنی کلمه ی بازرگان می شود تاجر و یا کسی که خرید و فروش می کند.

سپس از آن ها خواستم که با کلمه ی تاجر برایم جمله سازی کنند و تا حد امکان جملات طولانی تری را بنویسند. نتیجه همانطور بود که خودم هم انتظارش را داشتم. اکثر جملات مناسب و زیبا نوشته شده بود و دیگر آن سادگی را نداشت. مثلاً

* تاجر برای فروش به شهر ما آمد.

* تاجر چیزهایی را خرید و فروش می کند.

* تاجر برای داد و ستد به شهر دیگری سفر کرد.

* من می خواهم یک تاجر پولدار شوم.

و جملات دیگری که مفاهیم بیشتری را در بر می گرفتند. در آخر از آن ها خواستم که جای کلمه ی تاجر در جمله هایشان را با بازرگان عوض کنند و یک بار دیگر از روی جملات خود بخوانند. پس از انجام این کار خودشان نیز باور نمی کردند که توانسته اند با بازرگان چنین جملاتی را بسازند. کلمه ای که در ابتدا برایشان عجیب به نظر می رسید؛ چون تا به حال در متون زیادی آن را مشاهده نکرده بودند. کلمات بسیار دیگری هم بود که در آن جلسه و جلسات دیگر با همین روش سعی کردم دانش آموزان را در امر جمله نویسی راهنمایی کنم.

درست است که شاید کلمه ی بازرگان در چنین جملاتی در زندگی روزمره زیاد پر کاربرد نباشد اما اصل این فعالیت این بود که ترس دانش آموزان از ساخت جملات پیچیده با کلمات جدید از بین برود و این کلمات جدید را نیز همانند کلمات دیگری که برایشان آشنا تر است ببینند.

۸- ارزیابی نهایی و اعتبار سنجی

همانطور که در قسمت قبل نیز اشاره شد، دانش آموزان بعد از اینکه پی می بردند که چقدر راحت می توانستند با چنین کلماتی جملات زیبا و طولانی تری بسازند، بسیار خوشحال می شدند و احساس باهوش بودن می کردند. به نوعی که برخی اوقات به دیگر همکلاسی هایشان جملاتی را که نوشته بودند نشان می دادند و یا از روی آن می خواندند. قطعاً مشاهده ی چنین صحنه ای بیانگر این است که خود دانش آموزان نیز از یادگیری درست لذت می برند و تمام تلاش خود را برای محقق شدن آن سطح از یادگیری به کار می گیرند. به بیانی دیگر آن ها از اینکه خودشان به جواب برسند لذت می برند نه اینکه صرفاً پاسخ ها به شکلی آماده در اختیارشان قرار بگیرد.

۹- نتیجه گیری و پیشنهادات

هدف این اقدام پژوهی آموزش و افزایش مهارت دانش آموزان در حیطه ی جمله نویسی بوده است. پس از بررسی های انجام شده به این نتیجه دست یافتیم که در اثر انجام این فعالیت به شکل متداوم و مناسب، نتایج قابل توجهی را در نحوه ی نگارش دانش آموزان مشاهده می کنیم. از دیگر ثمره ها و دست آورد های این فعالیت همان طور که پیش تر نیز اشاره شد می توان به افزایش دایره لغات دانش آموزان به شکل غیر مستقیم اشاره کرد. دانش آموزان در اثر جمله سازی های خود با معانی متفاوت کلمات آشنا می شوند و با توجه به آن ها جمله های خود را می سازند و این موضوع حیطه ی عملکردی آموزش را نیز در بر می گیرد و موجب یادگیری عمیق آن ها در این حیطه می شود. به علاوه که از انجام چنین فعالیتی لذت هم می برند و دیگر از جمله سازی با کلمات جدید ترسی نخواهند داشت. چون می توانند جملات جدید و زیبایی بسازند که در گذشته توانایی انجام آن را نداشتند و این کار را خودشان انجام داده اند، با تفکر خودشان. نه با پاسخ های مستقیمی که از معلم در یافت می کردند.